

Соціально-економічні засади формування успішного бізнесу

Ткачук О.М.

доктор економічних наук, професор,
Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету

У статті розглядаються базові засади щодо побудови та формування успішної підприємницької діяльності в Україні. Приділяється увага соціальним аспектам людської діяльності, пов'язаним зі створенням привабливого бізнесу, його кооперацією та інтеграцією у світові процеси. При цьому важливим поглядом автора є необхідність дотримання християнських моральних принципів та людських чеснот у веденні власної справи.

Ключові слова: бізнес, соціально-економічні зміни, підприємництво, моральні засади, управління, корпоративні правила.

Ткачук О.М. СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ УСПЕШНОГО БИЗНЕСА

В статье рассматриваются базовые принципы в отношении создания и формирования успешной предпринимательской деятельности в Украине. Акцентируется внимание на социальных аспектах человеческой деятельности, связанных с построением удачного бизнеса, его кооперацией и интеграцией в мировые процессы. При этом важным, на взгляд автора, является необходимость соблюдения христианских моральных правил и положительных человеческих качеств во время ведения собственного дела.

Ключевые слова: бизнес, социально-экономические изменения, предпринимательство, моральные основы, управление, корпоративные правила.

Tkachuk O.M. SOCIO-ECONOMIC PRINCIPLES IN FORMING OF SUCCESSFUL BUSINESS

Base principles of creation and forming of successful enterprise in Ukraine are examined in the article. Attention is accented at social aspects of human activity, which relate with building of nice business, its cooperation and integration in the world's processes. At the same time main author's look is in necessary of keeping of Christian moral principles and kind human sides during the conduct of own business.

Keywords: business, socio-economic changes, enterprise, moral principles, management, corporative rules.

Постановка проблеми. Сучасні соціально-економічні перспективи українського суспільства базуються на сумлінній роботі, що проводиться у рамках підприємницької діяльності. З одного боку, – це діяльність кожного окремого суб'єкта підприємництва, а з іншого – спільна робота всіх учасників бізнес-процесів. Розглянемо, яким чином створювати, організувати і вести бізнес у сучасних умовах господарювання. На національному і міжнародному рівні потенціал сучасного українського суспільства може бути побудовано за допомогою традиційних цінностей, переважно християнських, враховуючи різні способи життя та типи культури. Сьогодні важливою є адаптація сучасних бізнес-процесів до соціально-економічних змін, що відбуваються в суспільстві, враховуючи стрімкий інноваційний розвиток.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Розгляд останніх досліджень та публікацій показав, що питанням розвитку бізнес-клімату в Україні присвячена значна кількість

досліджень. Зокрема, таким проблемам, як: пошук шляхів ефективного подолання існуючих просторових диспропорцій за даним напрямком; використання світового досвіду у створенні сучасних підходів щодо управління бізнес-процесами в трансформаційний період; формування моральної економіки та соціально-відповідального бізнесу; соціалізація та екологізація інноваційного підприємництва; ефективність інтелектуального забезпечення управління бізнесом; вплив науково-технічного прогресу на інновації; місце підприємницької діяльності у світовій економіці – авторів Захарченко В.І., Прутської О.О., Ткаченко І.С., Ткачук О.М., Хачатрян В.В., Недбалюка О.П., Шведа В.В., Назаренко Н.С., Турчак В.В.

Формування цілей статті. Основною ціллю представленої статті є дослідження механізму створення та ведення власної справи під час соціально-економічних змін у суспільстві з урахуванням необхідності побудови бізнес-відносин на основі моральних

християнських засад. Проблема визначається та розглядається в період сучасних трансформаційних процесів в Україні під впливом загальної нестабільності у світі. Головним завданням даної роботи є виявлення шляхів адаптації стану підприємницької діяльності в Україні до сучасних глобалізаційних процесів на основі застосування духовних принципів життєдіяльності та управління.

Основні результати дослідження. Підприємництву в Україні властива певна історія виникнення, розвитку, кооперації та інтеграції. Підприємницька діяльність – це вид людської діяльності, пов'язаний з виробництвом, обміном, продажем товарів (продукції, послуг) в цілях досягнення соціально-економічного результату і отримання прибутку. Культура підприємництва формується під впливом великої кількості чинників, в т.ч. за рахунок освіти, виховання – у сім'ї, колективі. У веденні бізнесу сьогодні духовні принципи набувають великого значення. Економічна ситуація в Україні істотно змінюється: купівельна спроможність людей скорочується, мінімальна заробітна плата суттєво не підвищується, відбувається збільшення усіх видів платежів. У визначених соціально-економічних умовах виникає багато питань, у тому числі таких, що стосуються, наприклад, суттєвих змін у веденні власної справи, які не мають чітких відповідей.

На наш погляд, духовне відродження сучасного підприємництва може бути побудовано на традиційних для України християнських цінностях. Налагодження соціально-економічних стосунків як на національному, так і на міжнародному рівні є можливим лише з урахуванням особливостей різних типів культур та способів життя людей.

Сьогодні є досить поширеним та модним (насамперед, на великих підприємствах) формування корпоративних цінностей, запозичених із-за кордону. Зазначені норми пов'язані з професіоналізмом, сумлінністю, відкритістю, чесністю у справах та допомогою іншим. В цілому, типові корпоративні правила поведінки в організаціях зорієнтовані на поліпшення внутрішнього мікроклімату і добробуту працюючих.

Одночасно, розвиток підприємницької діяльності супроводжується пропагандою прозахідної концепції системи цінностей, мірилом і основою якої виступає виключно споживчий інтерес. Так, наприклад, активно впроваджують на вітчизняних підприємствах запозичені у японців корпоративні цінності, що

витісняють християнські, замінюючи сім'ю – колективом, відпочинок у колі рідних, близьких – корпоративними вечірками, особисті вподобання – інтересами компанії. Народження дітей стає не обов'язковим чинником, оскільки дещо заважає соціальному життю жінки. Отже, перед прийняттям іноземних моделей і концепцій розвитку, слід звернути увагу на відмінність культурних, духовних, національно-етнічних рис і якостей слов'янського населення від народів інших культур.

Концептуальні основи соціально-економічного розвитку будь-якої країни знаходяться в ракурсі традиційно існуючих моральних принципів, які історично властиві кожному народу. Якщо звернутися до міжнародного соціально-економічного досвіду, можна побачити певні закономірності. Зокрема, американський вчений А. Мескон наводить приклади, які були в історії медежменту – окремі організації 2000 років тому управлялися так само, як і сьогодні [1, с. 62-63]. Яскравим прикладом зазначеного є Православна Церква, незмінна структура якої успішно функціонує і тепер, в той час, як певні ділові організації та деякі народи зникли.

Відродження національної економіки зовсім не означає відмову від міжнародних операцій, у тому числі комерційного характеру. Але і в цьому питанні особисті інтереси повинні співвідноситись як з національними, так і з християнськими принципами. Підприємство, що ґрунтується на християнському підході, відоме з історії розвитку економіки царської Росії. Як приклад, можна розглядати діяльність відомого підприємця – Терещенко М.А. (1819-1903 рр.). Він був людиною істинно віруючою, що підтверджується всім його життям та особистими справами. Накопичення капіталу для нього не було самоціллю. Прибуток розподілявся на добродійність, інноваційне удосконалення виробництва, підвищення продуктивності та ефективності праці робітників [2, с. 90-92]. Примножуючи власний капітал, успішний підприємець одночасно накопичував і справи добродійності, милостині та соціальної допомоги.

Отже, для досягнення позитивного результату у підприємницькій діяльності сучасним бізнесменам можна керуватись таким прикладом у веденні справ. Підприємство забезпечує не лише економічно-соціальний ефект, але і стимулює самореалізацію, прояв та розвиток здібностей, особистих якостей, талантів людини, формуючи систему моральних правил. Для розвитку економіки країни важливим

напрямок є збереження духовних цінностей і загальнолюдських норм поведінки на основі власного досвіду та культурної спадщини економічно розвинених країн світу. В результаті, народжується принципово новий підхід, що базується на історичних традиціях господарювання, розвитку етичних норм поведінки особистості. Саме людина, людські відносини (а не машини, комп'ютери, технології) є центром розвинутої західної теорії менеджменту та вітчизняного управління підприємствами, про що необхідно завжди пам'ятати в процесі формування бізнес-культури.

В умовах глобалізації та економічної нестабільності актуальною стає проблема об'єднання різних країн з метою збереження світу і злагоди на Землі.

Процес європейської інтеграції став помітно впливати на всі сфери життя сучасного суспільства, включаючи підприємницьку діяльність. Україна визначила орієнтири щодо входження в економічний, освітній і науковий простір Європи зі своїм власним історичним колоритом.

В цілому, основні пріоритети людських відносин – постійні. Змінюються матеріальна база, технічні можливості, законодавство, з'являються нові форми звітності, пов'язані з впровадженням інноваційних комп'ютерних технологій, систематизацією оформлення документів, але незмінними залишаються цінності, які стосуються людського спілкування, у тому числі під час проведення бізнес-операцій в процесі підприємницької діяльності.

На перший погляд, бізнес, менеджмент, духовність – мало пов'язані між собою поняття: різні цілі, напрями дослідження, потреби. Але якщо придивитися уважно, можна побачити загальне та єдине ціле у визначених дефініціях – людину, її безмежний творчий талент, здатність займатися господарською діяльністю, управляти та брати участь у комунікаційних зв'язках і соціально-економічних процесах.

З урахуванням знань, накопичених відомими світовими компаніями (проведення професійних тренінгів, майстер-класів серед менеджерів, керівників, викладачів), виникає потреба у використанні напрацьованого ними бізнес-досвіду, застосовуючи принципи людських взаємовідносин на більш високому, духовному рівні. Зазначимо, що формування професійних якостей, моральних і духовних цінностей фахівців здійснюється задовго до початку їх управлінської діяльності та становлення в якості висококваліфікованих праців-

ників. Життя ніколи не стоїть на місці, людина знаходиться в постійному розвитку, русі, який розпочинається з її народження і триває протягом всього існування. Тому засади моральних і духовних цінностей, які є основою взаємовідносин з людьми, – підлеглими, партнерами, керівниками, постачальниками, споживачами та іншими, з'являються набагато раніше, в процесі навчання майбутніх фахівців. Саме у цей період закладаються фундаментальні цінності, якими людина може керуватись в подальшому житті та роботі. При цьому, на підсвідомому рівні нерідко відбувається вибір між двома категоріями – «мати» та «бути»: мати багатство, владу, повагу або бути людиною. На жаль, сьогодні часто вважають, що гроші важливіші за життя, а те, в чому одягнена людина – має більшу цінність за саму людину, її душу. Проте, така думка не просто помилкова, але й хибна як для окремої людини, так і для підприємства, на якому вона працює, а також – для суспільства і держави в цілому. Достатньо відомим є вираз: «краще за всіх збереже державу той, хто збереже власну душу». Це не є простим маломовним твердженням – про його істинність свідчить історичний досвід багатьох поколінь [3, с. 320-323].

Ніхто з бізнесменів, політиків, вчених сьогодні не заперечує ідеї громадського блага. Останнє припускає досягнення загально визнаних ідей щодо моральної змістовності для більшості людей та є основою відомого філософського принципу – утилітаризму, буття людського співтовариства. До нього відносяться такі поняття як добро, свобода, гідне існування, щастя та сутність життя людини. Розглянемо їх у ракурсі християнських концепцій [4, с. 3-16]. Категорія добра представлена в різних етичних системах як ідеал, до якого прагнуть люди незалежно від історичних змін, національних і соціальних інтересів. Протидія добра і зла в нашому житті відбувається постійно, на що звертають увагу філософи, письменники, поети славянської культурної традиції. Головним орієнтиром для будь-якої людини є прагнення щодо внутрішнього удосконалення, для досягнення чого бізнесмену, підприємцю, зокрема, необхідно визначити комплекс самообмежень.

Турбота про власну користь зовсім не виключається, – навпаки, дбання про себе є стартом у творінні власної справи, добрих справ, але не самоствердженням щодо потурання своїм інстинктам. Людям необхідно безпосередньо сприяти припиненню «безвладдя», формуванню високих моральних

норм вітчизняного підприємництва. Неприбуткова справа приречена на провал, тому при складанні бізнес-планів питанню співвідношення витрат та доходів необхідно приділити ретельну увагу (дане питання є загальним для всіх підприємців). Цілі підприємницької діяльності слід співвідносити з основними завданнями відродження української економіки, спрямованої на корисне служіння всьому суспільству. Також доцільно сфокусуватися на активізації сумлінної творчої діяльності у сфері реального виробництва, незважаючи на його тимчасову низьку прибутковість. В сучасних українських умовах спостерігаємо гарні приклади відродження виробництва вітчизняних продуктів харчування високої якості (в малому і середньому бізнесі), що надає оптимістичні надії в даному напрямі.

Отже, неможливо ігнорувати аргументи різних вчених з приводу отруєння продуктів харчування хімічними аерозолями у багатьох країнах. Тонни отруйних речовин розлітаються у повітрі, вбиваючи не тільки комах-шкідників, але і залишаючись на фруктах і овочах, які ми споживаємо. Кількість пестицидів у продуктах настільки помітна, що потребує обережного застосування, з метою запобігання отруєнню власного організму. Багато фруктів, наприклад, яблука, груші, сливи для більш товарного виду обробляються восковим розчином парафіну. З такими плодами до організму людини під час їжі потрапляє віск, який не засвоюється.

Сьогодні хімічні засоби часто замінюють природний ґрунт, а цілодобове штучне освітлення – сонячні промені. У вирощених в такий спосіб овочів та фруктів немає можливості набратися сили природи, енергії сонця, які несуть людині здоров'я.

Впровадження принципів духовної та моральної поведінки в процесі навчання, трудової діяльності може забезпечити істотні результати підвищення соціально-економічних показників розвитку суспільства. На жаль, в нашій країні соціальні аспекти часто знаходяться за межами діяльності підприємств. З метою оздоровлення української економіки необхідно здійснювати відродження соціальних і духовних принципів ведення бізнесу, з широким використанням усього наявного потенціалу, насамперед, – людських ресурсів. Такий підхід можна сформулювати у наступних принципах [3, с. 321-322]:

1) єдиновладність – підпорядкування будь-якого працівника лише одному керів-

нику. Кожен працівник повинен чітко знати і усвідомлювати власне місце в організаційній структурі управління;

2) ухвалення рішень необхідно здійснювати, виходячи з об'єктивних підприємницьких інтересів, в цілому, а не зацікавленості конкретної людини або групи;

3) гармонійність поєднання робочого часу з часом відпочинку: перевтома призводить до зниження продуктивності праці, виснаження працівників, небажання працювати;

4) справедливість – об'єктивно оцінювати ситуацію, виявляючи повагу, чесність і правдивість по відношенню до працівників;

5) любов до людей (підлеглих, керівництва) – щирість та відкритість примушує совісно виконувати свої обов'язки;

6) стимулювання творчості: відомий німецький фахівець з організаційної поведінки Кантер відмічає, що справжня свобода полягає не у відсутності структури, можливості для працівників вийти з-під контролю і робити все, що завгодно, а у чіткій структуризації, яка дозволяє людям працювати згідно встановлених рамок, творчо і самостійно;

7) формування на підприємстві системи власних цінностей, корпоративної культури;

8) відповідність вчинків словам: справжня ділова людина завжди дотримується даного нею слова.

На наш погляд, будь-яка робота приносить користь, якщо її кінцевий результат – добродійність. Це стосується не лише кожного працівника, а й бізнесу в цілому. Сьогодні у світі існують організації, які більше 50% власних доходів витрачають саме на добродійність і не лише не збанкрутіли, а розвиваються, отримуючи величезні прибутки. Усе людське життя засноване і підпорядковане принципу «брати та віддавати», дотримання чого може забезпечити порядок як на окремому підприємстві, так і у державі, взагалі.

Висновки. Розглядаючи процес ведення бізнесу на підприємствах різних форматів, можна зробити висновок, що головним елементом будь-якої підприємницької діяльності є людина – керівник, і від того, які переконання і цінності вона має, залежить не лише мікроклімат організації, а й ефективність роботи та перспективність її розвитку. Економічні результати знаходяться в тісному взаємозв'язку з соціальними, підвищення рівня яких досягається шляхом об'єднання управлінського досвіду з моральними, культурними цінностями людини (персоналу).

ЛІТЕРАТУРА:

1. Основы менеджмента – Management: пер. с англ. третьего изд. / Мескон М.Х., Альберт М., Хедоури Ф. – М.: Дело, 1998. – 800 с.
2. Ткачук О.М. Відродження духовних основ для забезпечення конкурентоспроможності бізнесу / О.М. Ткачук // Конкурентоспроможність в умовах глобалізації: реалії, проблеми та перспективи: Матеріали дев'ятої міжнародної науково-практичної конференції. – Житомир: Вид-во ЖФ КІБІТ, 2015. – С. 90-92.
3. Репетацька В.В. Формування логістичного мислення на основі духовних цінностей / В.В. Репетацька // Шляхи розвитку духовності та професіоналізму за умов глобалізації ринку освітніх послуг: Матеріали IV міжнародної наук.-практ. конф. 7-9 листопада 2007 р. – К.-Вінниця: ВСЕІ університету «Україна», 2007. – С. 320-323.
4. Ткачук О.М. Сучасні тенденції економічного розвитку світового господарства / О.М. Ткачук // Сучасні тенденції в економіці та управлінні: новий погляд: Збірник матеріалів VII Міжнародної науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 10-11 квітня 2015 року). – Запоріжжя: ГО «СІЕУ», 2015. – С. 115-118.